WIKIPEDIA

Tabasaranin kieli

Tabasaranin kieli (tabasaraniksi табасаран чІал,[1] *tabasaran č’al*) on tabasaranien puhuma dagestanilainen kieli. Sillä on virallinen asema Dagestanin tasavallassa Venäjällä.

Tabasarani	
Oma nimi	табасаран чІал, *tabasaran č’al*
Tiedot	
Alue	Dagestan
Virallinen kieli	Dagestan
Puhujia	128 400
Sija	ei sadan suurimman joukossa
Kirjaimisto	kyrillinen
Kielitieteellinen luokitus	
Kielikunta	dagestanilaiset kielet
Kieliryhmä	lezgiläiset kielet
Kielikoodit	
ISO 639-2	cau (muut kaukasialaiset kielet)
ISO 639-3	tab (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=tab)
	Ohje

Sisällysluettelo

Levinneisyys ja puhujamäärä

Tabasarania puhutaan Dagestanin tasavallan Tabasaranin ja Hivin piireissä. Osa tabasaraneista on muuttanut Derbentin piiriin ja tasavallan kaupunkeihin.[2] Vuoden 1989 väestönlaskennan mukaan tabasaranin puhujia oli Venäjällä 90 700 henkeä, joista 77 000 Dagestanissa.[3] Vuoden 2002 väestönlaskennan mukaan tabasarania puhui 128 400 henkeä,[4] joista 112 800 Dagestanissa.[5] (lukuihin sisältyvät myös tabasarania toisena tai vieraana kielenä puhuvat).

Vuonna 1989 Venäjän tabasaraneista 96,6 % puhui tabasarania äidinkielenään ja 0,3 % toisena kielenä.[6] Vuonna 2002 Dagestanin tabasaraneista 98,8 % osasi tabasarania.[5]

Kansallisuudeltaan tabasaraneista 87,3 % osaa venäjää[7] (64,9 % vuonna 1989).[6] Osa tabasaraneista osaa myös azeria ja lezgiä.[5]

Vuoden 2010 väestönlaskennan mukaan Venäjällä on 126 100 tabasaranin puhujaa[8].

Historia ja murteet

Tabasaran kuuluu dagestanilaisten kielten lezgiläiseen ryhmään, jossa se muodostaa lezgin ja agulin kanssa itäisen alaryhmän. Eri aikoina siihen ovat vaikuttaneet iranilaiset ja turkkilaiset kielet, arabia ja venäjä. Kieli jakautuu etelä- ja pohjoismurteeseen, joissa on molemmissa useita paikallismurteita.[9]

Muoto-oppi

Tabasaranin kieli on tiettävästi maailman runsassijaisin – sen kirjakielessä on 48 sijamuotoa, mutta jossakin sen murteessa jopa 53. Kirjakielen suvuista 40 on paikallissijoja.

Pohjoismurteessa nomineilla on kaksi sukua: järjelliset oliot, sekä järjettömät oliot ja esineet. Etelämurteissa sukuja ei ole. Verbi taipuu persoonissa, luvuissa ja aikamuodoissa. Kieli on ergatiivinen.

Kirjakieli

Tabasaranin kielellä ei ole merkittäviä kirjallisia muistomerkkejä. Ennen Venäjän vallankumousta sille käännettiin muutamia uskonnollisia tekstejä, joissa käytettiin mukautettua arabialaista kirjaimistoa. Kirjakieli syntyi vuonna 1932. Aluksi käytettiin latinalaista kirjaimistoa ja vuonna 1938 siirryttiin kyrilliseen kirjaimistoon, jossa Dagestanin muiden kielten tapaan venäjästä poikkeavia äänteitä merkitään erilaisten kirjainyhdistelmien ja merkin I avulla. Kirjakielen normit perustuvat eteläryhmän Nitrikin murteeseen.[10]

Tabasarania käytetään opetusvälineenä koulujen alaluokilla. Ylemmillä luokilla opetus tapahtuu venäjäksi ja tabasarania opiskellaan aineena. Kielellä julkaistaan oppikirjoja, kauno- ja lastenkirjallisuutta. Tabasaraniksi ilmestyy kaksi piirilehteä, naistenlehti *Dagustan dišagli*, lastenlehti *Plazi*, kaunokirjallinen aikakausjulkaisu *Literaturajin Tabasaran* ja islamilainen lehti *Assalam*[11]. Kieltä käytetään myös radiossa ja televisiossa. Derbentissä toimii tabasaraninkielinen teatteri.[12]

Kirjaimisto

Kirjainten äännearvot on esitetty kansainvälistä foneettista aakkostoa käyttäen. Punaisella korostettuja kirjaimia käytetään vain venäjän kielestä omaksutuissa lainasanoissa.

А а	/ɑ/	**Аь аь**	/æ/	**Б б**	/b/	**В в**	/v/	**Г г**	/ɡ/
Гг гг	/ɣ/	**Гъ гъ**	/ʕ/	**Гь гь**	/h/	**Д д**	/d/	**Е е**	/ɛ/, /jɛ/
Ё ё	/jo/	**Ж ж**	/ʒ/, /dʒ/	**Жв жв**	/ʒʷ/	**З з**	/z/, /dz/	**И и**	/i/
Й й	/j/	**К к**	/kʰ/	**Кк кк**	/kː/	**Къ къ**	/qːʰ/	**Кь кь**	/qʼ/
КI кI	/kʼ/	**Л л**	/l/	**М м**	/m/	**Н н**	/n/	**О о**	/o/
П п	/pʰ/	**ПП пп**	/pː/	**ПI пI**	/pʼ/	**Р р**	/r/	**С с**	/s/
Т т	/tʰ/	**Тт тт**	/tː/	**ТI тI**	/tʼ/	**У у**	/u/	**Уь уь**	/y/
Ф ф	/f/	**Х х**	/ħ/	**Хъ хъ**	/qʰ/	**Хь хь**	/x/	**Ц ц**	/tsʰ/
Цц цц	/tsːʰ/	**ЦI цI**	/tsʼ/	**Ч ч**	/tʃʰ/	**Чв чв**	/tʃʷʰ/	**Чч чч**	/tʃːʰ/
ЧI чI	/tʃʼ/	**Ш ш**	/ʃ/	**Шв шв**	/ʃʷ/	**Щ щ**	/ɕ/	**Ъ ъ**	/ʔ/
Ы ы	/ɨ/	**Ь ь**		**Э э**	/ɛ/	**Ю ю**	/y/, /ju/	**Я я**	/æ/, /jɑ/

Nykytilanne

Tabasaranin asema kieliyhteisön keskinäisen kanssakäymisen välineenä on vahva ja kieltä voidaan pitää varsin elinvoimaisena.[13]

Lähteet

1. *Jazyki mira: Kavkazskije jazyki*, s. 385. Moskva: Academia, 1999. ISBN 5-87444-079-8.
2. *Jazyki mira: Kavkazskije jazyki*, s. 399. Moskva: Academia, 1999. ISBN 5-87444-079-8.
3. *Pismennyje jazyki mira: Jazyki Rossijskoi Federatsii. Sotsiolingvistitšeskaja entsiklopedija. Kniga 1*, s. 485. Moskva: Academia, 2000. ISBN 5-87444-103-4.
4. Vserossijskaja perepis naselenija 2002 goda. 4.4. Rasprostranjonnost vladenija jazykami (krome russkogo). (http://perepis2002.ru/ct/doc/TOM_04_04.xls) *perepis2002.ru*. Viitattu 21.2.2009. (venäjäksi)
5. Vserossijskaja perepis naselenija 2002 goda. 4.6. Vladenije jazykami (krome russkogo) naselenijem otdelnyh natsionalnostei po respublikam, avtonomnoi oblasti i avtonomnym okrugam Rossijskoi Federatsii. (http://perepis2002.ru/ct/doc/TOM_04_06.xls) *perepis2002.ru*. Viitattu 21.2.2009. (venäjäksi)
6. *Narody Rossii: entsiklopedija*, s. 442. Moskva: Bolšaja Rossijskaja Entsiklopedija, 1994. ISBN 5-85270-082-7.
7. Vserossijskaja perepis naselenija 2002 goda. 4.2. Naselenije po natsionalnosti i vladeniju russkim jazykom. (http://perepis2002.ru/ct/doc/TOM_04_02.xls) *perepis2002.ru*. Viitattu 21.2.2009. (venäjäksi)
8. Naselenije Rossijskoi Federatsii po vladeniju jazykami (http://www.gks.ru/free_doc/new_site/population/demo/per-itog/tab6.xls) *gks.ru*. Viitattu 20.1.2012. (venäjäksi)
9. *Jazyki Rossijskoi Federatsii i sosednih gosudarstv. Tom III*, s. 38–40. Moskva: Nauka, 2005. ISBN 5-02-011237-2.
10. *Gosudarstvennyje i titulnyje jazyki Rossii: entsiklopeditšeski slovar-spravotšnik*, s. 343. Moskva: Academia, 2002. ISBN 5-87444-148-4.
11. As-Salam -lehden sivusto (http://www.assalam.ru) *assalam.ru*. Viitattu 25.2.2009. (venäjäksi)
12. *Pismennyje jazyki mira: Jazyki Rossijskoi Federatsii. Sotsiolingvistitšeskaja entsiklopedija. Kniga 1*, s. 421–427. Moskva: Academia, 2000. ISBN 5-87444-103-4.
13. *Pismennyje jazyki mira: Jazyki Rossijskoi Federatsii. Sotsiolingvistitšeskaja entsiklopedija. Kniga 1*, s. 431. Moskva: Academia, 2000. ISBN 5-87444-103-4.

Noudettu kohteesta ”https://fi.wikipedia.org/w/index.php?title=Tabasaranin_kieli&oldid=14680638”

Sivua on viimeksi muutettu 15. helmikuuta 2015 kello 12.37.

Teksti on saatavilla Creative Commons Attribution/Share-Alike -lisenssillä; lisäehtoja voi sisältyä. Katso käyttöehdot.
Wikipedia® on Wikimedia Foundationin rekisteröimä tavaramerkki.
Ongelma artikkelissa?